

багатопрофільного професійно-трудового навчання, використання його методик на виховних заняттях господарсько-побутової праці, гурткової роботі, занять за інтересами задля успішної соціалізації дітей із розумовими порушеннями.

Використана література:

1. Корчак Я. Право дітей на повагу / Я. Корчак. – К. : Рад. школа, 1976. – 98 с.
2. **Орієнтовна програма** соціальної адаптації вихованців спеціальної школи-інтернату (для дітей, які потребують корекції розумового розвитку) / [уклад.: К. С. Волошенюк, О. М. Василюшин та ін.] . – Вид. 2-ге, доповнене. – Івано-Франківськ : ОІППО , 2010. – с.17-66.
3. **Програми** з професійно-трудового навчання для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей, які потребують корекції розумового розвитку (столярна справа, швейна справа, будівельна справа, сільськогосподарська праця, взуттєва справа, килимарство) / [уклад.: К. С. Волошенюк, О. М. Василюшин та ін.] . – Вид. 2-ге, виправлене та доповнене. – Івано-Франківськ : ОІППО , 2010. – с.7-13.

References:

1. **J. Korczak.** The right of children to respect / J. Korczak . - K.: Soviets. School , 1976. – 98 p.
2. **Estimated program** of social adaptation of pupils of special boarding school (for children requiring correction of mental development) / [K.S.Voloshenyuk, O.M.Vasylyshyn et al.]. – Kind. 2nd the enlarged. – Ivano-Frankivsk: OIPPO , 2010. – s.17-66.
3. **Programmes** of vocational and employment training for special secondary schools for children requiring correction of mental development (joinery business, clothing business, construction business, farm labor, the right shoe , carpet) / [K.S.Voloshenyuk, O.M.Vasylyshyn et al.]. – Kind. 2nd the revised and enlarged. – Ivano-Frankivsk: OIPPO , 2010. – s.7-13.

Волошенюк К. С. Взаимосвязь технологий обучения с внеклассной трудовой деятельностью как средство социализации детей с умственными нарушениями (Из опыта работы Печенежинской общеобразовательной специальной школы-интерната)

В статье рассматривается проблема взаимосвязи технологий обучения с внеклассной трудовой деятельностью посредством внедрения в учебный процесс многопрофильного профессионально-трудового обучения, применение его методики во внеклассной работе (на воспитательных занятиях по хозяйственно-бытовому труду, кружках и занятиях по интересам). Обоснованы педагогические условия эффективного решения проблемы социализации детей с умственными нарушениями.

Ключевые слова: дети с умственными нарушениями, профессионально-трудоное обучение, коррекционная направленность обучения, программа воспитания личности, расписание воспитательных занятий, внеклассная трудовая деятельность, инновации.

Voloshenyuk K. S. Interconnection of learning technologies with extracurricular labour activity as a means of socialization of children with intellectual disabilities (From the experience of work of Pechenizhyn boarding school)

The problem of the interconnection of learning technologies with extracurricular labour activity through the introduction in the educational process multi professional vocational and labor training, the application of its techniques in extracurricular activities (in educational studies with household work, hobby groups). Substantiated pedagogical conditions of effective solution to the problem of socialization of children with intellectual disabilities.

Key words: children with intellectual disabilities, vocational and labor training, correctional orientation training, program of education of the individual, the schedule of educational studies, extracurricular employment, innovations.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2015 р.

Статтю прийнято до друку 26.09. 2015 р.

Рецензент: д.пед.н., акад. Бондар В.І.

УДК: 376-056.36:377.3(09)(477)

Гаєрилова Н.С., Константинів О.В.

ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ТРУДОВОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ

У статті представлено результати історичного аналізу проблеми розвитку професійно-трудоого навчання розумово відсталих дітей на Україні. Проблема актуальна на сучасному етапі розвитку та реформування економіки в країні, у зв'язку з чим змінюються пріоритети трудової підготовки розумово відсталих дітей. Історичний аналіз мав на меті визначити ті позитивні сторони професійно-трудоого підготовки розумово відсталих дітей, які б ефективно сприяли у наступному включенню їх у соціальний простір. Також ми виходили з позиції, наскільки можливо окремі з них адаптувати до умов сучасного життя.

У дослідженні представлено коротку характеристику процесу розвитку структури професійно-трудоого освіти

розумово відсталих дітей. Подано історичний аналіз процесу створення навчальних програм, підручників та методики трудового навчання. Охарактеризовано специфіку підготовки кадрів для забезпечення учбового процесу розумово відсталих дітей у напрямку професійно-трудоного навчання. А також визначено умови, які сприяли ефективному розвитку цього напрямку освіти розумово відсталих дітей.

Проведений аналіз розвитку професійно-трудоного навчання розумово відсталих учнів дає підстави стверджувати, що далеко не всі можливості використано для того, щоб рівень професійної підготовки учнів допоміжної школи відповідав вимогам виробництва. Недосконалою лишається загальнотехнічна підготовка учнів, не визначено профілі професійної підготовки, які відповідають інтелектуальним, фізичним, емоційно-вольовим особливостям учнів і полегшують працевлаштування випускників допоміжної школи, не розроблено ще наукові основи ефективної професійної орієнтації учнів, недостатньо активно використовуються заклади загальнодержавної системи підготовки трудових резервів для таких осіб до самостійної трудової діяльності. Ці та інші проблеми потребують подальшого наукового дослідження та розв'язання.

Ключові слова: зміст, форми, методи і дидактичні функції професійно-трудоного навчання, трудові операції, прийоми дій, інтелектуальний компонент трудової діяльності, корекційна складова навчального процесу.

Актуальність. Стратегічним завданням національної освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її таланту, розумових і фізичних здібностей, здатної до свідомого суспільного вибору, забезпечення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу, підготовку кадрів для потреб народного господарства. Підготовка розумово відсталих учнів до самостійного життя та праці – одне із пріоритетних завдань корекційної педагогіки. На систему їх професійно-трудоного навчання покладаються такі завдання: оновлення соціальних пріоритетів особистості, формування нових життєвих компетенцій, посилення гнучкості та мобільності соціальної поведінки й готовності включатися в трудову діяльність. Все це безперечно висуває нові вимоги до їх освіти. Одним із важливих джерел розв'язання нових освітньо-виховних завдань є історико-педагогічний аналіз теорії і практики навчання і виховання розумово відсталих учнів.

Мета дослідження полягає в аналізі цілісної картини розвитку професійно-трудоного навчання як педагогічного явища без упередженого ставлення, поруч із цим з осмисленням різних аспектів набутого в Україні досвіду підготовки дітей цієї категорії до самостійного життя і праці. Осмислення педагогічних ідей, що втілювались у практику трудової підготовки розумово відсталих учнів в Україні, виокремлення серед них найсуттєвіших, що відображають особливості розвитку змісту та форм професійно-трудоного навчання, можуть слугувати підґрунтям для створення сучасної концепції професійної освіти учнів з вадами інтелекту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз історичних джерел дозволив нам представити професійно-трудоное навчання розумово відсталих учнів як систему функціонування усіх компонентів педагогічного процесу, яка побудована на науковій основі, запрограмована у часі та просторі та приводить до очікуваного результату.

Було з'ясовано, що визначальним, для становлення системи професійно-трудоного навчання розумово відсталих дітей у ХХ столітті, було керівництво з боку держави. Держава виступала замовником професійно-трудоної освіти цієї категорії учнів. Її політика була направлена на створення допоміжної школи як окремого освітнього закладу; матеріально-технічних умов для формування професійно-трудоних навиків; юридичних актів, які дозволяли розумово відсталим учням проходити практику на підприємствах, а у наступному і працевлаштовуватися. Саме завдяки політиці держави професійно-трудоное навчання розумово відсталих учнів у всіх періодах свого розвитку набуло соціальної направленості, яка і визначила його основну мету – подальшого включення розумово відсталого школяра у самостійне життя.

У зв'язку з переходом на нові форми професійно-трудоних відносин у країні на сучасному етапі змінилася і державна політика щодо працевлаштування розумово відсталих осіб. З одного боку держава чітко ставить завдання перед школами та професійно-технічними училищами про обов'язкове працевлаштування дітей-інвалідів, з іншого боку немає чітких механізмів які б зобов'язали працедавців забезпечити дану категорію випускників робочими місцями. Таким чином можна вважати, що така система вимагатиме доопрацювання оскільки в такому варіанті недостатньо сприяє інклюзуванню дітей-інвалідів в соціум.

Виявлено, що створення відповідних умов для розвитку професійно-трудового навчання інтенсифікувало процес проведення наукових досліджень у цій галузі, завдяки яким було сформовано його зміст та форми.

Зокрема з 1900 по 1936рр., завдяки дослідженням Л. Виготського, В. Каценка, О. Граборова та інших почала формуватись думка про те, що сама праця має корекційно-розвивальне та виховне значення, що і визначило її роль в організації навчально-виховного процесу у допоміжній школі. У період з 1936 по 1945 рр. провідне значення для розвитку професійно-трудового навчання мали науково-теоретичні та методичні дослідження І. Акименка, О. Граборова, О. Владимирського щодо необхідності формування спеціальних умов для трудового навчання розумово відсталих учнів та необхідність пропедевтичної роботи при організації системи професійної підготовки під впливом яких вона почала набувати ознаки системності та корекційної направленості. У період з 1945 по 1960 рр. основоположними, стали науково-теоретичні ідеї та методичні розробки Б. Пінського, Г. Дульнева, С. Мирського, та ін. щодо доступності змісту навчання розумово відсталих учнів, завдяки яким система трудової підготовки розумово відсталих учнів набула диференційованого змісту. У 60-х роках дослідження Г. Дульнева, Є. Ковальової, В. Карвяліса, Г. Мирського, К. Турчинської більш чітко визначили основні завдання професійно-трудового навчання. У період удосконалення якості професійно-трудового навчання (з 1968 по 1984 роки) у фундаментальних дослідженнях Т. Власової, Г. Дульнева, Л. Занкова, І. Єременко, В. Лубовського, Г. Мирського, Б. Пінського, В. Петрової, І. Солов'яова, К. Турчинської та ін., активізувався пошук шляхів удосконалення навчально-корекційного змісту професійно-трудового навчання з урахуванням індивідуальних особливостей учнів допоміжної школи. З 1984 по 1990 роки завдяки дослідженням Н. Альонкіної, В. Бондаря, Б. Журавльової, В. Копилевича, Г. Катушкіної, Г. Мерсіянової, С. Мирського та інших було систематизовано зміст, методи та форми професійно-трудового навчання розумово відсталих учнів, створено його навчально-методичне забезпечення та розроблені спеціальні підручники українською та російською мовами. На сучасному етапі інтенсифікувалась розробка змісту програм і підручників з трудового навчання в умовах окремих спеціальних шкіл, зокрема заслуговують на увагу програми професійної підготовки розроблені та апробовані в умовах спеціальних загальноосвітніх шкіл Печеніжина Івано-Франківської області, Дніпропетровська 2, Богодухівської, Харківської області, Жовтневої Софійського району Дніпропетровської області та педагогічними колективами низки Навчально-реабілітаційних центрів тощо.

Структура та зміст організації професійно-трудового навчання у XX столітті пройшли ряд еволюційних етапів від періоду становлення (початок XX століття) до повноцінно сформованої системи трудової підготовки розумово відсталих учнів (80-ті роки XX століття). Вплив на її формування мала як загальна державна політика так і результати наукових досліджень.

Зокрема, було визначено, що структура організації професійно-трудового навчання у XX столітті пов'язана зі зміною термінів навчання розумово відсталих учнів у допоміжній школі: при п'ятирічному терміні навчання використовувалася одноетапна система трудової підготовки, яка включала ручну працю. У період існування шестирічної допоміжної школи система трудового навчання була двоетапною: перший етап – підготовчий, другий - трудовий. У період семирічного навчання школярів з вадами інтелекту другий етап почали називати професійним. З 1961 року, з початку переходу на восьмирічний термін навчання відбувся перехід на трьохетапну систему трудової підготовки розумово відсталих учнів, яка включила підготовчий, профорієнтаційний та професійний етапи. У 1979 році було введено дев'ятирічний термін спеціального навчання, а з 1986 року – десятирічний в умовах якого система трудової підготовки розумово відсталих учнів набула чотирьох етапної структурованості. Вона включила підготовчий, профорієнтаційний, професійний та виробничий етапи.

У зв'язку з науковими досягненнями змінювався і зміст професійно-трудового навчання. Зміст професійно-трудового навчання розумово відсталих учнів на початку XX століття відповідав змісту трудової підготовки учнів загальноосвітньої школи і був направлений на елементарну практичну підготовку з ремісничих видів праці. У 20-х роках XX ст. із введенням загальнообов'язкового навчання

розумово відсталих дітей, вперше було створено спеціальні програми з трудового навчання, зміст яких мав виражену політехнічну направленість та раціональну спрямованість. Структурна перебудова допоміжної школи у 1936 р. сприяла переходу з ремісничо-кустарних форм до професійно-трудового навчання, в основу якого була покладена предметна система, що передбачала орієнтування на цілісне виготовлення виробу. З 1945 по 1961 роки зміст трудової підготовки розумово відсталих учнів набув перших ознак диференційованості: за статтю (були створені окремо спеціальні програми професійно-трудового навчання для дівчат та хлопців); за місцем розташування закладу (для учнів села та міста). В основу програм була уже покладена операційна система, яка передбачала розвиток у розумово відсталих дітей окремих трудових навиків. З 1961 по 1984 роки у спеціальних програмах з професійно-трудового навчання були чітко конкретизовані психологічні та дидактичні завдання змісту, методів та форм організації професійно-трудового навчання з урахуванням принципів диференційованості та індивідуальної спрямованості. В основу програм була покладена предметно-операційна система, яка передбачала поступове тренування рухів та розвиток окремих операцій під час виготовлення певних виробів.

Професійно-трудове навчання в допоміжній школі з 1984 по 1990 роки набуло чіткості та системності при використанні змісту, методів та форм професійно-трудового навчання. В основу навчальних програм була покладена операційно-комплексна система, яка передбачала формування вміння послідовно та комплексно виконувати декілька операцій для виготовлення нескладних, але типових для певної професії виробів чи їх окремих деталей. Ця система зберегла свою актуальність і на сучасному етапі.

В процесі історичного розвитку динамічно змінювалися і напрямки професійно-трудового навчання. У першій половині ХХ століття (з 1920 до 1945 роки) в учнів допоміжної школи почали формувати елементарні навички з промислових (слюсарна, столярна, швейна та картонажно-палітурна справи) та сільськогосподарських (тваринництво та рослинництво) профілів. З 1945 по 1961 роки у допоміжних школах впроваджувались низка сільськогосподарських (вирощування овочів, фруктів, догляд за тваринами, озеленення парків, скверів), будівельних (маляр, штукатур, плиточник), декоративно-прикладних (швейна, вишивальна, в'язальна справа, писанкарство, килимарство, гончарство) професій. З 1961 по 1968 роки професійна підготовка здійснюється як за традиційними профілями, так і за новими спеціальностями: працівник-овочевод, помічник садівника, працівник молочно-тваринницької ферми, працівник свиноферми, працівник птахоферми. З 1968 по 1984 роки для розширення напрямків професійно-трудового навчання розумово відсталих учнів були введені окремі види будівельних робіт, сільськогосподарські профілі, сфери побутового обслуговування населення. У багатьох допоміжних школах за зразком типових програм розроблялись й інші програми з в'язання, вишивання, килимарства, гончарної, кулінарної справ, писанкарства тощо. А також, саме у цей період, у навчальних програмах за зазначеними профілями вперше були чітко сформульовані вимоги щодо рівня засвоєння знань з трудового навчання для розумово відсталих учнів з урахуванням інтелектуальних та сенсомоторних можливостей розумово відсталих учнів.

З 1984 по 1990 роки в допоміжних школах вводились нові профілі трудової підготовки такі, як будівельна (каменяр, муляр, штукатур, плиточник), обслуговуюча праця (сестра-няня, прибиральниця, двірник, працівник зеленої зони), сільськогосподарська праця (помічник садовода та городника, помічник працівника ферми, тракториста, пасічника) тощо. Школам, у яких вводились нові профілі підготовки, дозволили, базуючись на затверджені міністерством освіти та науки програми, розробляти свої, і використовувати їх для професійного навчання розумово відсталих дітей після затвердження обласним відділом (управління) освіти. В період становлення України як самостійної держави в межах спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих учнів були відкриті експериментальні майданчики в межах роботи яких почали розвивати нові напрямки їх професійно-трудової підготовки ті які можуть практично бути реалізовані в сучасних умовах міста та села (робота у пральні та хімчистці, ландшафтний дизайн, парникове господарство та ін.) .

Визначено, що поступово змінювалися і форми проведення професійно-трудового навчання. В

умовах одноетапного трудового навчання проводились лише уроки ручної праці, які мали соціальну та практично-ремісничу спрямованість. В умовах двохетапного трудового навчання використовували уроки ручної праці і трудового навчання та суспільно корисна праця (30-ті роки), які мали соціальну і політехнічну направленість. В умовах трьох етапного професійно-трудоного навчання проводилася підготовка до професійної діяльності на уроках трудового, професійно-трудоного навчання, які мали практичну, соціальну, профорієнтаційну та професійно-трудоу спрямованість. А також у цей період було введено нові систематизовані форми навчання: основну - виробничу практику (з 50-х років) на базі промислових та сільськогосподарських виробництв та додаткові - екскурсії (60-ті роки), виробничі бригади, які використовувалась під час практики на виробництві та в школі. При чотирьохетапній системі професійно-трудоного навчання також ведучою формою виступив урок: в початкових класах - ручної праці (з 70-х років уроки трудового навчання), у старших класах – професійно-трудоного навчання в спеціально обладнаних майстернях.

Провідну роль в організації професійно-трудоного навчання займало методичне його забезпечення. В період другої половини ХХ століття особлива увага приділялась розробці навчально-методичного забезпечення професійно-трудоного навчання розумово відсталих учнів. Період з 60-х та 70-х років пов'язаний зі забезпеченням організаційно-методичної роботи вчителів трудового навчання. А також були видані підручники зі столярної справи (Б. Журавльов, Б. Пінський), зі швейної справи (Г. Картушина, Л. Луткова, Г. Мозгова), обслуговуючої праці (Л. Луткова), сільськогосподарської праці (Е. Ковальова).

У період 70-х та 80-х роках видавались посібники які були направлені на підготовку розумово відсталих учнів до практичної діяльності, з організації суспільно-корисної праці, трудового виховання, підготовки до самостійної праці тощо. Був виданий підручник з сільськогосподарської праці (В. Яровий). У 80-х роках навчально-методичне забезпечення становило спеціально-відібрану і педагогічно відпрацьовану систему відображену у навчальних посібниках та підручниках, побудованих з урахуванням особливостей психічного розвитку та потенційних пізнавальних можливосте учнів. У цей період надається увага позакласні та позашкільній роботі щодо організації професійно-трудоної підготовки розумово відсталих учнів. Проведені дослідження були опубліковані у працях В. Бондаря, І. Єременко, Г. Мерсіянової, В. Плити, М. Хоружної, які були спрямовані на підвищення якості професійно-трудоної підготовки учнів допоміжної школи шляхом удосконалення форм та методів підготовки їх до самостійної трудової діяльності у позакласній та позашкільній роботі. Трудове навчання розглядалось з позиції системного підходу (вивчення основ наук, системна позакласна і позашкільна робота, колективна суспільно-корисна і продуктивна праця, праця в майстернях, на шкільних навчально-дослідних ділянках, у промисловому, сільськогосподарському виробництві).

Важливе значення у підготовці розумово відсталих учнів до самостійної трудової діяльності займає кадрове забезпечення професійно-трудоного навчання. Питання підготовки вчителів трудового навчання в Україні було визначено політикою держави, яка була направлена на створення умов для забезпечення підготовки кваліфікаційних спеціалістів для допоміжних шкіл. Підготовка вчителів трудового навчання для загальноосвітніх шкіл актуального значення набула у 1953 році та здійснювалась, як при педагогічних так і політехнічних інститутах. З 1964 по 2008 роки підготовка вчителів трудового навчання для допоміжних шкіл здійснювалась у Київському державному педагогічному інституті ім. М. Горького (Київський національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова) на дефектологічному факультеті відділення "Олігофренопедагогіка і праця". Хоча за період навчання з 1964 по 1990 роки даний вищий навчальний заклад підготував понад чотириста кваліфікованих спеціалістів з професійно-трудоного навчання розумово відсталих школярів, лише 5% були направлені на посаду вчителя трудового навчання у допоміжну школу. Тільки біля 8% вчителів праці допоміжної школи мали спеціальну освіту "Вчитель професійно-трудоного навчання вчителів праці допоміжної школи". Трудова підготовка розумово відсталих учнів в більшості здійснювалась спеціалістами кваліфікованими в плані професійному – 3-4 розряду робітничих професій, які відповідали напрямкам трудової підготовки розумово відсталих учнів, а не в плані спеціальної

кваліфікації, для забезпечення корекційного спрямування професійно-трудового навчання. На сучасному етапі проблемою є те що жоден з вищих закладів не готує вчителів професійно-трудового навчання для роботи в спеціальних закладах освіти.

Історико-хронологічний і логічний підходи до вивчення проблеми дозволив визначити і обґрунтувати періодизацію становлення і розвитку системи професійно-трудового навчання розумово відсталих учнів в Україні з початку ХХ ст. по сьогоднішній день.

I період (1900–1960 рр.) – характеризувався становленням професійно-трудового навчання як системи, відбудовою і розширенням мережі спеціальних шкіл; впровадженням професійно-трудового навчання у допоміжній школі; проведенням освітніх реформ; активізацією розробок професійно-трудової освіти розумово відсталих дітей; посиленням ролі НДІ дефектології МО УРСР, НДІ педагогіки УРСР, НДІ психології УРСР, КДПІ ім. О.М. Горького.

II період (1961–1990) – характеризувався бурхливим розвитком корекційної освіти; створенням ґрунтового теоретичного підґрунтя професійно-трудового навчання розумово відсталих учнів; удосконаленням змісту і форм професійно-трудового навчання; розробкою навчально-методичного кадрового та матеріально-технічного забезпечення процесу професійно-трудового навчання; розгалуженою диференційованою мережею спеціальних закладів; забезпечення комплексного підходу до подолання психофізичних порушень, в процесі трудового навчання і виховання розумово відсталих учнів; посиленням ролі НДІ педагогіки УРСР і НДІ психології УРСР, КДПІ ім. О.М. Горького у фундаментальних і прикладних дослідженнях теоретичних і практичних проблем допоміжної школи, які істотно вплинули на зміст та форми організації професійно-трудового навчання розумово відсталих учнів.

III період (1990 – по сьогоднішній день) – становлення нових форм професійно-трудової освіти, з одного боку, в умовах ринкової економіки, а з іншого – в процесі розвитку інклюзивних форм освіти.

Висновок. Таким чином, головною умовою для подальшого удосконалення системи професійно-трудового навчання розумово відсталих дітей є юридична та фінансова підтримка її розвитку з боку держави, або меценатство. Мають бути створені ефективні механізми забезпечення працевлаштування розумово відсталих дітей та відповідні центри для їх поетапної підготовки при наявності державного замовлення. Державне замовлення дасть можливість чітко визначити напрямки професійно-трудової підготовки розумово відсталих дітей, актуальні на сучасному етапі розвитку суспільства. А також позитивним змінам сприятиме чіткість формулювання змісту посадових обов'язків доступних для виконання розумово відсталими учнями. Оскільки зараз переважна більшість працедавців не уявляють в якій ролі і на якій посаді та при використанні яких механізмів оплати праці можуть бути працевлаштовані особи з порушеннями інтелекту.

Наступною вагомою умовою є кадрове забезпечення учбового процесу педагогами, які матимуть і професійну і спеціальну корекційну освіту, які зможуть ефективно навчати розумово відсталих дітей. На жаль, на сучасному етапі комплексно підготовка таких фахівців не здійснюється у жодному з ВУЗів України. Проте може бути варіант спеціальної підготовки у галузі корекційної педагогіки тих вчителів трудового навчання, які мають базову професійно-трудова підготовку і уже працюють у спеціальних школах. Мають бути створені ефективні механізми стимуляції та підтримки їх для отримання спеціальної корекційної освіти.

Ще однією умовою є створення моделі поетапної професійно-трудової освіти розумово відсталих дітей, а також системи професійно-трудового навчання в межах заданої моделі. На сучасному етапі ми уже розглядаємо чотирьохетапну структуру професійно-трудової підготовки розумово відсталих дітей. Також вагомою є адаптація її в сучасних умовах розвитку корекційної освіти в цілому з урахуванням особливостей розвитку ринкової економіки в країні.

Є потреба у систематизації та удосконаленні існуючих навчально-корекційних програм трудового та професійного навчання розумово відсталих дітей. Насправді розроблена та апробована достатня кількість спеціальних навчально-корекційних програм з різних напрямків трудової підготовки, проте є труднощі з включенням їх в загальний реєстр як таких які можуть використовуватися іншими

зкладами, видавництвом їх та популяризацією. А тому в багатьох закладах існує позиція, що програм немає.

Недостатньо розробленими залишаються поетапні методики професійно-трудової підготовки розумово відсталих дітей за визначеними напрямками. Ми вважаємо, що перспективою для їх розробки є створення авторських колективів із залученням з одного боку науковців, а з іншого вчителів-практиків з професійно-трудового навчання.

Використана література:

1. **Бондар В. І.** Історія олигофренопедагогіки : підручник / В. І. Бондар, В. В. Золотоверх. – К.: Знання, 2007. – 375 с.
2. **Бондар В.І., Рейда К.В.** Особливості формування трудової компетентності розумово відсталих учнів: Навчальний посібник /В.І. Бондар, К.В. Рейда – К. : МП Леся, 2010. – 168 с.
3. **Дульнев Г. М.** Основы трудового обучения во вспомогательной школе : психолого-педагогическое исследование / Григорий Митрофанович Дульнев. – М.: Педагогика, 1969 – 216 с.
4. **Мерсіянова Г. М.** Професійно-трудове навчання у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для розумово відсталих дітей : посібник / Галина Миколаївна Мерсіянова ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т спец. педагогіки. – К.: Пед. думка, 2012. – 79 с.
5. **Мирский С. Л.** Методика профессионально-трудового обучения во вспомогательной школе : пособие для учителей / Степан Львович Мирский. – М.: Просвещение, 1980. – 183 с.
6. **Хохліна О. П.** Психолого-педагогічні основи корекційної спрямованості трудового навчання учнів з вадами розумового розвитку / Олена Петрівна Хохліна.– К.: Пед. думка, 2000. – 288 с.
7. **Турчинская К. М.** Профорентация во вспомогательной школе / Клавдия Михайловна Турчинская. – К.: Рад. шк., 1976. – 127 с.

References:

1. **Bondar V. I.** Istoriya olihofrenopedahohiky : pidruchnyk / V. I. Bondar, V. V. Zolotoverkh. – K.: Znannya, 2007. – 375 s.
2. **Bondar V.I., Reyda K.V.** Osoblyvosti formuvannya trudovoyi kompetentnosti rozumovo vidstalykh uchniv: Navchal'nyy posibnyk /V.I. Bondar, K.V. Reyda – K. : MP Lesya, 2010. – 168 s.
3. **Dul'nev H. M.** Osnovy trudovoho obuchenyya vo vspomohatel'noy shkole : psykholoho-pedahohycheskoe yssledovanye / Hryhoryy Mytrofanovykh Dul'nev. – M.: Pedahohyka, 1969 – 216 s.
4. **Mersiyanova H. M.** Profesiyno-trudove navchannya u spetsial'nykh zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladakh dlya rozumovo vidstalykh ditey : posibnyk / Halyna Mykolayivna Mersiyanova ; Nats. akad. ped. nauk Ukrayiny, In-t spets. pedahohiky. – K.: Ped. dumka, 2012. – 79 s.
5. **Myrskyy S. L.** Metodyka professyonal'no-trudovoho obuchenyya vo vspomohatel'noy shkole : posobyе dlya uchytel'ey / Stepan L'vovych Myrskyy. – M.: Prosveshchenye, 1980. – 183 s.
6. **Khokhlyna O. P.** Psykholoho-pedahohichni osnovy korektsiyanoi spryamovanosti trudovoho navchannya uchniv z vadamy rozumovoho rozvytku / Olena Petrivna Khokhlyna.– K.: Ped. dumka, 2000. – 288 s.
7. **Turchynskaya K. M.** Proforyentatsyya vo vspomohatel'noy shkole / Klavdyya Mykhaylovna Turchynskaya. – K.: Rad. shk., 1976. – 127 s.

Гаврилова Н., Константинов О. Исторический анализ и перспективы развития профессионально-трудового образования детей с нарушениями интеллекта в Украине

В статье представлены результаты исторического анализа проблемы развития профессионально-трудового образования умственно отсталых детей в Украине. Проблема актуальна на современном этапе развития и реформирования экономики страны, в связи с чем меняются приоритеты трудовой подготовки умственно отсталых детей. Исторический анализ имел своей целью определить те положительные стороны профессионально-трудового образования умственно отсталых детей, которые эффективно содействовали бы их последующему включению в социальное пространство. Также мы исходили из позиции, насколько возможно отдельные из них адаптировать к условиям современной жизни.

В исследовании представлена короткая характеристика процесса развития структуры профессионально-трудового образования умственно отсталых детей. Подан исторический анализ процесса создания учебных программ, учебников и методик трудового образования. Охарактеризована специфика подготовки кадров для обеспечения учебного процесса умственно отсталых детей в направлении профессионально-трудового обучения. Также определены условия, которые должны содействовать эффективному развитию этого направления образования умственно отсталых детей.

Выполненный нами анализ развития профессионально-трудового обучения умственно отсталых учеников дает основания утверждать, что далеко не все возможности использованы для того, чтобы уровень профессиональной подготовки учеников специальной школы соответствовал условиям производства. Несовершенной остается общетехническая подготовка учеников, не определены профили профессиональной подготовки, которые соответствуют интеллектуальным, физическим, эмоционально-волевым особенностям учеников и облегчают трудоустройство выпускников специальной школы, не разработаны еще научные основания эффективной профессиональной ориентации учеников, недостаточно активно используются заведения общегосударственной системы подготовки трудовых ресурсов для таких людей к самостоятельной трудовой деятельности. Эти и другие проблемы требуют дальнейшего научного исследования и

решення.

Ключевые слова: содержание, формы, методы и дидактические функции профессионально-трудового обучения, трудовые операции, приемы действий, интеллектуальный компонент трудовой деятельности, коррекционная составляющая учебного процесса.

Havrylova N., Konstantyniv O. Historic analysis and perspectives of the development of children's with intellectual vocational training in Ukraine

The article presents results of historic analysis of the developmental problem of backwardness children's vocational training in Ukraine. This problem is especially important at the modern stage of the economic development and structuring in the country, because of which priorities of backwardness children's labor training are being changed. The historic analysis was focused on the determination of those positive sides of backwardness children's vocational training, which were effective in supporting their integration into social space. In addition, we looked for the possibility to adapt some of them to the conditions of modern life.

In the research, we present short characteristics of the developmental process of structure of backwardness children's vocational education. We offer the historic analysis of the creative process of educational programs, textbooks and techniques of labor education. We also characterize the specifics of personnel training for the effective provision of backwardness children's educational process in the direction of vocational training. The conditions are determined to help through an effective development of this direction of backwardness children's education.

Carried out analysis of the development of backwardness children's vocational training allows us to claim that there are still enough possibilities to make level of special school pupils' vocational training relevant to conditions of manufactory. General technical arrangement of pupils is still imperfect; profiles of the vocational training, which correspond to intellectual, physical and emotional-volitional specialties of pupils and make their job placement easier, are not determined; scientific bases of effective occupational guidance are not developed; institutions of State System of Workforce Development for the arrangement of people with special abilities to the independent labor activity aren't used as actively as they are to be. These and other problems need further scientific research and solving.

Key words: contents, forms, methods and didactic functions of the vocational training, labor operations, actions techniques, intellectual component of labor activity, correctional element of educational process.

Стаття надійшла до редакції 11.09.2015 р.

Статтю прийнято до друку 15.09. 2015 р.

Рецензент: д. пед.н., проф. Гладуш В.А

УДК 376-014.6

Галущенко В.І.

КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ПРОСОДИЧНОГО КОМПОНЕНТА МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗПР

Наукова стаття порушує питання вдосконалення шляхів реабілітаційних заходів щодо такого складного порушення, як затримка психічного розвитку. Сьогодні в Україні спостерігається тенденція до збільшення кількості дітей, які мають відхилення у психічному і фізичному розвитку і значний відсоток серед них займають саме діти із затримкою психічного розвитку. Підвищення ефективності та удосконалення реабілітаційних заходів щодо дітей означеної патології на даний момент є однією з актуальних проблем корекційної педагогіки. Розглянуто, проаналізовано й узагальнено дані наукової та методичної літератури щодо стану мовленнєвої діяльності у дітей із затримкою психічного розвитку. Корекційні заняття з розвитку просодичного компонента мовлення, які включають розвиток емоційно-інтонаційної сторони мовлення дозволяють значно покращити показники динаміки розвитку у дітей із ЗПР. Засоби театралізованої діяльності визначають ведучий аспект довільного розвитку зазначених складових мовленнєвої діяльності у дітей із затримкою психічного розвитку. Зроблено висновки про те, що запропонована система комплексної роботи дозволяє скоротити терміни корекційного навчання.

Ключові слова: корекційне навчання, діти з затримкою психічного розвитку, просодичний компонент мовлення, емоційно-інтонаційна сторона мовлення.

У сучасній корекційній педагогіці та спеціальній психології однією з актуальних і значущих є проблема порушень мовлення та їх корекції у дітей з інтелектуальною недостатністю, зокрема, у дітей із затримкою психічного розвитку (ЗПР). Затримка психічного розвитку відрізняється стійкою, хоча і слабко вираженою тенденцією до компенсації й оборотного розвитку, можливими тільки в умовах спеціального навчання і виховання.

Затримка психічного розвитку (ЗПР) визначається як уповільнення темпу розвитку психіки